

JUSTIȚIA CONSTITUȚIONALĂ – INDICATOR SUPREM AL PROGRESULUI NAȚIONAL

Mihai GAFTON

Magistru în drept, avocat stagiar
Biroul Asociați de Avocați sectorul Botanica, Chișinău, Republica Moldova
e-mail: mihaigafton@mail.com
<https://orcid.org/0000-0001-8914-6310>

Motto:

*„Revoluția îi curăță pe oameni, îi îmbunătățește, așa cum agricultorul cu experiență corectează defectele plantei și îi sporește calitățile bune.”
Ernesto "Che" Guevara*

Fenomenul justiției constituționale este unul extrem de complex și a avut diverse forme de-a lungul istoriei. Este necesar de a menționa faptul că justiția constituțională s-a aflat într-o relație de proporționalitate directă cu procesul de dezvoltare statală. Pe măsură ce statalitatea a evoluat și s-a diversificat, justiția constituțională, la fel, a evoluat și s-a dezvoltat. Însă deseori au apărut cazuri, precum și cel al Republicii Moldova, atunci când statul s-a confruntat cu provocări noi în domeniul justiției constituționale (ex: depășirea câmpului constituțional de către Curtea Constituțională), iar legiuitorul eșuează să le reglementeze. Adicional, la problema respectivă se adaugă și reglementările incomplete a legii supreme cu referire la Curtea Constituțională, care nu face altceva decât să îngreuneze considerabil procesul de identificare a soluțiilor pentru astfel de situații. În consecință, a apărut necesitatea acută de a iniția procesul de reformare a justiției constituționale, anume cu scopul de a perfecționa legea supremă și de a reglementa noile provocări apărute, astfel încât Curtea Constituțională să fie maxim protejată de tentativele de influență din exterior, dar totodată să nu aibă posibilitatea ea însăși să depășească reglementările constituționale. Acest fapt urmează să fie obținut prin mecanismul autoprotejării constituționale.

Cuvinte-cheie: *justiție constituțională, constituționalism, legislație constituțională, patriotism juridic, națiune, norme constituționale.*

CONSTITUTIONAL JUSTICE – SUPREME INDICATOR OF NATIONAL PROGRESS

The phenomenon of Constitutional justice is very complex, and it had a variety of forms during its historical evolution. It is necessary to emphasize the fact that the constitutional justice system is directly dependent of the state development process. Through out the history, the state system had developed and diversified in different ways; therefore the same applies to the constitutional justice system. But, one can observe cases, like the Republic of Moldova, in which the state had confronted new constitutional justice challenges (for example: the breaching of constitutional principles caused by the Constitutional Court). Although these challenges had occurred, the parliament, which is the only state legislative structure, fails to overcome these problems. Additionally, there are various poorly elaborated constitutional laws regarding the Constitutional Court, which increase the difficulty of solving these challenges. As a consequence, the necessity of constitutional justice reform appeared which has the sole goal of developing the Constitution, in such a way that the Constitutional Court would be protected from any outside influence, but at the same time the Court would

be limited so that it would never brake the constiitutional regulations. This must be obtained through the mechanism of constitutional self-protection.

Keywords: constitutional justice, constitutionalism, constitutional legislation, judicial patriotism, nation, constitutional norms.

JUSTICE CONSTITUTIONNELLE – INDICATEUR SUPRÊME DU PROGRÈS NATIONAL

Le phénomène de la justice constitutionnelle est extrêmement complexe et a pris diverses formes tout au long de l'histoire. Il est nécessaire de mentionner que la justice constitutionnelle était dans une relation de proportionnalité directe avec le processus de développement de l'état. À mesure que l'état évoluait et se diversifiait, la justice constitutionnelle évoluait aussi. Cependant, des cas se sont souvent présentés, ainsi que celui de la République de Moldova, lorsque l'État a fait face à de nouveaux défis dans le domaine de la justice constitutionnelle (par exemple, le dépassement du champ constitutionnel par la Cour constitutionnelle) et que le législateur ne les réglemente pas. En outre, les règlements incomplets de la loi suprême en ce qui concerne la Cour constitutionnelle sont ajoutés à ce problème, ce qui ne fait que rendre le processus d'identification des solutions à de telles situations considérablement plus difficile. Par conséquent, il est essentiel d'engager le processus de réforme du système judiciaire et constitutionnel dans le but d'améliorer la Constitution et de réglementer les nouveaux défis émergents, alors que la Cour constitutionnelle devrait être protégée au maximum contre les tentatives d'influence de l'extérieur, mais en même temps ne devrait pas avoir la possibilité elle-même de dépasser les règlements constitutionnelles. Cet objectif doit être atteint grâce au mécanisme d'autoprotection constitutionnelle.

Mots-clés: justice constitutionnelle, constitutionnalisme, législation constitutionnelle, patriotisme juridique, nation, normes constitutionnelles.

КОНСТИТУЦИОННОЕ ПРАВОСУДИЕ – НАИВЫСШИЙ ПОКАЗАТЕЛЬ НАЦИОНАЛЬНОГО ПРОГРЕССА

Феномен конституционного правосудия чрезвычайно сложен и принимал различные формы на протяжении истории. Следует отметить, что конституционное правосудие было прямо пропорционально процессу развития государства. Поскольку государственность развивалась и диверсифицировалась, следовательно, конституционное правосудие также развивалось и обновлялось. Однако, как в других странах, так и в Республике Молдова, часто возникали случаи, когда государство сталкивалось с новыми вызовами в области конституционного правосудия (например, превышение Конституционным судом своих полномочий), а законодатель не регулировал эти противоречия. Помимо этого, к соответствующей проблеме добавляются и прописанные в Основном законе незавершенные положения относительно Конституционного суда, которые существенно затрудняют процесс поиска решений для подобных ситуаций. Следовательно, возникла острая необходимость инициировать процесс реформирования конституционной судебной системы, чтобы улучшить основной закон и урегулировать новые проблемы, с тем чтобы Конституционный суд был полностью защищен от попыток влияния извне, но также не имел бы возможности сам превышать конституционные нормы. Это должно быть достигнуто за счет механизма конституционной самозащиты.

Ключевые слова: конституционная справедливость, конституционализм, конституционное законодательство, правовой патриотизм, нация, конституционные нормы.

Introducere

Cu toții cunoaștem faptul că problema constituționalismului nu este una modernă, deoarece încă din epoca primitivă omul era preocupat de crearea și instituirea unor norme ce ar fi avut efect absolut, dictând astfel, în mod direct, orânduirea ce urma a fi respectată în cadrul unei ginți sau trib

Ca și rezultat direct al necesității omului de a reglementa raporturile intratribale și ulterior intrastatale, a apărut sistemul justiției constituționale, altfel spus, acel mecanism de reglementare la nivel centralizat de către stat a raporturilor și problemelor care apar în cadrul societății. Însă pe măsură ce homo sapiens a evoluat, a progresat atât din punct de vedere psihologic cât și economic, percepția acestuia asupra problemei constituționalismului și respectiv asupra justiției constituționale, la fel, s-a schimbat.

Justiția constituțională este un fenomen care a apărut cu mult înainte de actul Constituțional scris și cu mult înainte de vreo declarație ce ar consfinți drepturile fundamentale ale omului, de aceea ea constituie o categorie juridică mult mai largă decât domeniul Drepturilor Fundamentale ale Omului, în pofida faptului că cel din urmă reprezintă unul din nucleele justiției constituționale moderne. Altfel spus, domeniul Drepturilor Omului a fost integrat post-factum în componența bazei justiției constituționale și nu vice versa. Astfel, prima direcție de studiu va fi dedicată noțiunii, structurii, apariției și dezvoltării istorice a justiției constituționale.

A doua direcție ce urmează a fi studiată este analiza justiției constituționale din perspectivă națională, status quoul acesteia în Republica Moldova și felul cum afectează aceasta viața statală pe domenii. Totodată, vor fi elucidate anumite probleme majore ce există în justiția constituțională moldovenească și premisele apariției acestora.

A treia direcție ce urmează a fi studiată este constituită din soluțiile propuse pentru lichidarea problemelor evidențiate în justiția constituțională națională

și respectiv racordarea normelor constituționale la provocările cu care se confruntă, în ansamblu, – statul RM, la concret – Curtea Constituțională, la etapa actuală. Totodată, la direcția respectivă se adaugă și aspectul studierii relației justiție constituțională – progres național. La prima vedere s-ar părea că aceste două fenomene nu au nimic în comun unul cu celălalt, însă adevărul constă în faptul că ele se află într-o relație de determinare reciprocă. Justiția constituțională determină progresul național și invers. Studiarea relației respective constituie și elementul inovativ al acestui articol, deoarece în raport cu doctrina existentă, se atestă puține lucrări care ar analiza la un nivel detaliat impactul direct al justiției constituționale asupra cetățeanului de rând, asupra societății statale per ansamblu, asupra problemei provocărilor care există în fața statului, toate aceste elemente fiind factori determinanți ai progresului național.

Foarte mulți cetățeni, la etapa actuală, consideră că justiția constituțională se limitează doar la acțiunile Curții Constituționale, fapt ce este o iluzie. Justiția constituțională cu mult depășește zona de activitate a Curții Constituționale, și nu este altceva decât aspectul practic al Legislației Supreme.

Pentru susținerea argumentativă a direcțiilor de studiu enunțate anterior, vor fi utilizate o serie de metode de studiu, printre care: metoda istorică, metoda comparativă, metoda logică, metoda sociologică.

Noțiunea, structura, apariția și dezvoltarea fenomenului justiției constituționale

Pentru a putea defini fenomenul justiției constituționale este necesar de a aplica metoda multiperspectivismului; altfel spus, este necesar de a analiza fenomenul prin prisma a două mari perspective:

1. *Stricto sensu* (în sens îngust)
2. *Lato sensu* (în sens larg)

În sens îngust, justiția constituțională nu este altceva decât acel control înfăptuit de către Curtea Constituțională asupra actelor emise de către

exponenții celor trei puteri în stat cu scopul de a înlătura orice act sau orice prevedere adoptată contrar normelor Legii Supreme. Astfel se asigură principiul corespunderii legilor adoptate cu prevederile normelor constituționale.

La sensul îngust al categoriei juridice de ”justiție constituțională” se atribuie și definiția dată de Hans Kelsen prin care se stipulează faptul că justiția constituțională este ”garanția jurisdicțională a Constituției”¹. Cu alte cuvinte, Kelsen, prin

definiția respectivă, asociază ”justiția” cu ”jurisdicția constituțională”.

În ceea ce privește sensul larg al justiției constituționale, ea poate fi definită ca acel sistem / mijloace prin care se asigură Supremația Legii Constituționale. Argument în acest sens constituie definiția dată de către profesorul Marius Andreescu care stipulează faptul că justiția constituțională este o categorie juridică cu o semnificație specială, a cărei componente constituționale² sunt ilustrate în următoarea schemă (fig.1):

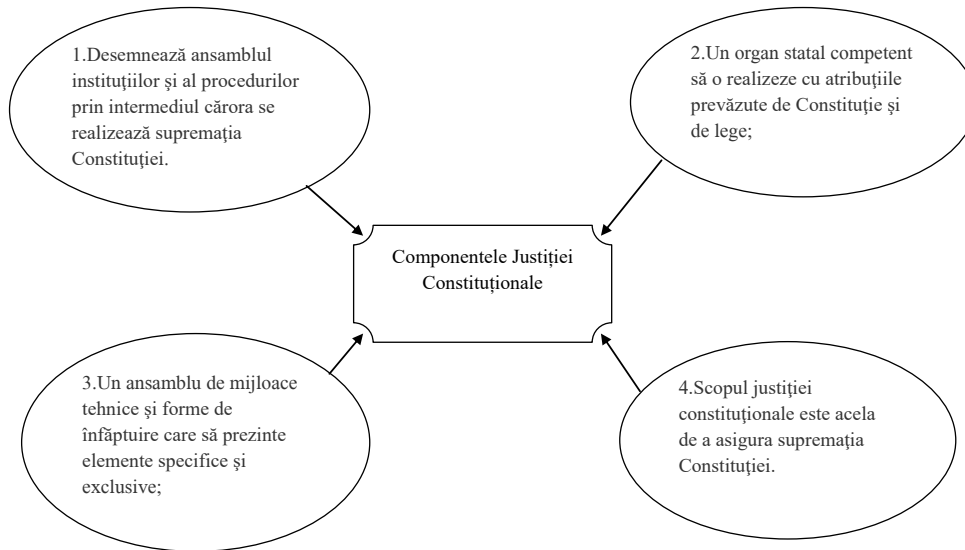

Figura 1. Componentele Justiției Constituționale

Sursa: Schema este elaborată de către autor.

După cum reiese din figura 1, justiția constituțională reprezintă o categorie mult mai largă decât jurisdicția constituțională, ultima fiind parte componentă a primei și nu vice versa. Dacă comparăm structura justiției constituționale cu justiția comună (de drept comun), atunci se vede clar faptul că jurisdicția

constituțională reprezintă latura procedurală, iar justiția constituțională cuprinde atât materialul cât și proceduralul.

¹ Kelsen, H. *La garantie jurisdictionnelle de la Constitution*. // În: ”Revue de Droit publique”, Paris, 1928, p.197.

² Andreescu, M. *Justiția constituțională. Evoluție și perspective*. <https://poruncaibirii.agaton.ro/articol/2255/justi%C5%A3ia-constitu%C5%A3ional%C4%83-evolu%C5%A3ie-%C5%9Fi-perspective>”, data accesării: 03.06.2020

În ceea ce privește momentul apariției și evoluției justiției constituționale, doctrina prezintă mai mulți factori determinativi, cei mai importanți fiind³:

1) omul, în calitatea sa de cetățean, devine un reper axiologic cardinal al societății civile și politice, iar drepturile și libertățile fundamentale nu mai reprezintă un simplu discurs teoretic, ci o realitate normativă;

2) se realizează o reconsiderare a democrației, în sensul că protecția minorității devine o cerință principală a statului de drept și, în același timp o contrapondere la principiul majorității;

3) „suveranitatea parlamentară” este supusă supremației legii și, în special, a Constituției, prin urmare legea nu mai este un act infailibil al Parlamentului, ci condiționat de normele și valorile Constituției;

4) nu în ultimul rând, reconsiderarea rolului și locului constituțiilor în sensul calificării lor, mai ales că „așezăminte fundamentale ale guvernanților și nu ale guvernanților, ca act dinamic, în continuare modelare, și ca act al societății”.

Considerăm ca fiind incorect formulați primii doi factori, din simplul motiv că aceștia nu corespund adevărului istoric. Invocăm un șir de argumente în susținerea acestei afirmații.

În primul rând, trebuie să pornim de la teza conform căreia justiția constituțională nu este indisolubil legată de Drepturile Fundamentale ale Omului. Precum am menționat anterior, justiția a apărut cu mult înaintea jurisdicției constituționale, mai concret, ea a apărut concomitent cu statalitatea. În cazul Perioadei Antice, regele/conducătorul statului, din moment ce obținea puterea, el cumula din start trei funcții: lider politic suprem, lider spiritual suprem, judecător suprem. Calitatea judecătorului suprem presupune pedepsirea persoanelor atât din statul său

³ Ibidem.

cât și din state vecine (cu referire la prizonierii de război, în cele mai dese cazuri), persoane care au încălcat orânduirea sau cutumele stabilite de către societate. Altfel spus, justiția constituțională a apărut ca și soluție la necesitatea controlului respectării normelor supreme în stat și respectiv pedepsirea celor care le încălcau⁴. Ținem să menționăm faptul că justiția de drept comun își are originea în justiția constituțională, deoarece la începutul epocii statale, sistemul de drept ca și sistemul statal, nu era atât de dezvoltat și diversificat⁵. Prin urmare, clasificările drept comun/drept privat, lege organică/lege constituțională, justiție constituțională/ justiție de drept comun încă nu existau, respectiv toate normele, atât scrise cât și verbale făceau parte din aceeași bază legislativă, cea supremă.

Adițional, în contextul în care statul nu poate exista în absența dreptului și dreptul în absența statului, la fel și sistemul de drept nu poate exista în afara justiției, deoarece justiția nu este altceva decât fațeta practică a dreptului; acel mecanism de înfăptuire și apărare a legii. În consecință, la nivel de facto, justiția constituțională a apărut concomitent cu înființarea statului.

Inițiativa statului încă nu l-a plasat pe om în calitate de ”reper axiologic cardinal al societății civile și politice”; pentru statul primitiv, rolul de reper axiologic l-au jucat raporturile dintre diverse pături sociale, începând cu regele și terminând cu robii. Conținutul primului factor este valabil doar pentru forma actuală pe care o îmbracă justiția constituțională, adică în corelație cu Drepturile Fundamentale ale Omului, formă care a fost instituită abia după Al Doilea Război Mondial.

⁴ Iurașcu, M. *Probleme ale societății umane. Vol. 1.* - Chișinău, Editura Cartdidact, 2010, p.146.

⁵ Engels, Fr. *Originea familiei, a proprietății private și a statului. Capitolul VII.* <https://www.marxists.org/romana/m-e/1884/orig/index.htm>, data accesării: 03.06.2020.

Cu referire la al doilea factor, considerăm că funcția principală a statului de drept nu este protecția minorității, ci protecția întregii națiuni; fiecare membru al societății/națiunii trebuie să beneficieze de un set de norme protective fundamentale, consfințite în Legea Supremă. Justiția constituțională se înfăptuiește reieșind nu din principiul minoritate/majoritate, ci din principiul protecției cetățeanului/individului – membru al națiunii. Vis-a-vis de Constituție, societatea poate fi descompusă doar într-un singur element constitutiv care este cetățeanul⁶.

Fenomenul justiției constituționale în context național

Reieșind din cele menționate anterior și trecând la status quo-ul justiției constituționale în contextul perioadei contemporane, constatăm cu regret faptul că justiția constituțională suferă o etapă majoră de declin, nu doar în Republica Moldova, ci și în alte țări. În condițiile date, apare o întrebare logică: Din ce cauză s-a ajuns la situația respectivă? Care sunt factorii care au determinat faza de regres? Răspunsul este unul destul de complex. Pentru a putea contura o imagine clară a status quo-ului este necesar de a aplica conceptul ”rezolvării marilor probleme”. Altfel spus, urmează inițial să fie conturate datele problemei cu care se confruntă statul nostru, ca mai apoi să fie propuse soluțiile pentru depășirea respectivei probleme.

Problema justiției constituționale în Republica Moldova își are rădăcina în textul Constituției RM. Mai concret, ne referim la un ansamblu de articole care reglementează formarea și funcționarea Curții Constituționale, organ responsabil de garanția supremației Codului Constituțional.

⁶ Хоменко, Е.А. *Логика. Учебное пособие*. - Москва: Военное издательство Министерства обороны СССР, 1971, стр. 92.

În primul rând, urmează să fie analizat art. 136 alineat 2 din Constituție⁷, care stipulează că ” Doi judecători sunt numiți de Parlament, doi de Guvern și doi de Consiliul Superior al Magistraturii.” Articolul în cauză consfințește principiul politic de numire a judecătorilor în funcție la Curtea Constituțională, respectiv pentru ca o persoană să acceadă în funcția de judecător, ea urmează obligatoriu să aibă susținere politică. Astfel, reieșind din art. 136, Curtea Constituțională nu este altceva decât o derivată/ extensie a puterii politice, fapt ce din start răstoarnă orice imparțialitate și orice integritate pe care judecătorul Curții Constituționale urmează să o manifeste, în pofida faptului că art. 137 din Constituție stipulează expres faptul că ”Judecătorii Curții Constituționale sunt inamovibili pe durata mandatului, independenți și se supun numai Constituției.” Practica ultimelor 10 ani a demonstrat faptul că art. 137 din Legea Supremă nu are manifestare reală, deoarece activitatea ultimelor componente ale Curții Constituționale a demonstrat faptul că judecătorii numiți după sistemul politic au rămas loiali forțelor care i-au susținut, mai mult decât atât, pe întreaga perioadă a mandatului, au promovat interesele unor sau altor forțe politice, adoptând astfel decizii contrare Constituției, contrare statalității, contrare națiunii. Menționăm cele mai răsunătoare cazuri, în opinia noastră:

1. Hotărârea Curții Constituționale ”privind controlul constituționalității unor prevederi ale Legii nr. 1115-XIV din 5 iulie 2000 cu privire la modificarea și completarea Constituției Republicii Moldova (*modul de alegere a Președintelui*) [Sesizarea nr. 48b/2015]”, hotărâre prin care Curtea și-a asumat din oficiu rolul de legiuitor și a efectuat modificări directe în Constituție prin revenirea la alegerea Președintelui RM de către popor, în formatul normei de resort stipulat în Constituția din 1994. În cazul respectiv, Curtea a dispus de competență de a exa-

⁷ *Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994*. // În: ”Monitorul Oficial”, Nr.1 din 12.08.1994, art.05.

mina constituționalitatea legii din 5 iulie 2000, însă aceasta nu avut competența să opereze modificări directe în Constituție, deoarece, conform art. 60 alin. 1 ”Parlamentul este organul reprezentativ suprem al poporului Republicii Moldova și unica autoritate legislativă a statului.” Prin urmare, Parlamentul RM este unica autoritate competentă să opereze modificări în Constituție; preluarea acestei atribuții de către Curtea Constituțională, în cazul Hotărârii analizate, încalcă flagrant Constituția și a creat un dezechilibru profund în ceea ce privește relația de colaborare între forțele statale, colaborarea fiind la fel, o obligație constituțională stipulată la art.4;

2. Hotărârea nr. 36 din 05.12.2013 ”privind interpretarea articolului 13 alin. (1) din Constituție în corelație cu Preambulul Constituției și Declarația de Independență a Republicii Moldova (Sesizările nr. 8b/2013 și 41b/2013)”, prin care s-a introdus în legislația națională categoria juridică de ”bloc constituțional” format din 3 elemente: Declarația de Independență a RM, Preambulul Constituției RM, Constituția RM. Este adevărat faptul că noțiunea de ”bloc constituțional” figurează în legislația diferitor state, exemplul elocvent în acest sens fiind Republica Franceză. Însă noțiunea de ”bloc constituțional” a fost introdusă de către legiuitor/Parlament, deoarece nici o altă autoritate în stat nu are dreptul de a introduce modificări în legislație. Aceiași axiomă este valabilă pentru Republica Moldova. Curtea nu a avut competența de a introduce noțiuni noi în legislația națională, mai mult decât atât, ea nu a avut dreptul să dicteze denumirea limbii oficiale a statului, deoarece aceasta ține de competența exclusivă a națiunii RM de a-și gestiona moștenirea culturală și cea lingvistică. Nu poate un organ de competență constituțională să dicteze denumirea oficială a limbii.

3. Hotărârea cu privire la destituirea d-lui Vladimir Țurcan din funcția de Președinte al Curții Constituționale, care a fost adoptată în circumstanțe extrem

de dubioase, fără referire măcar la o prevedere legală care ar indica anumite circumstanțe factice ce ar impune obligativitatea demiterii Președintelui Curții Constituționale. Hotărârea privind demiterea indică doar sintagma ”ca urmare a exprimării votului de neîncredere”. Hotărârea în cauză provoacă mari daune transparenței procesului justiției constituționale și știrbește din autoritatea Curții.

Astfel, după cum reiese din exemplele menționate anterior, constatăm faptul că Hotărârile care depășesc câmpul constituțional au dat o lovitură puternică mai multor domenii ce țin de viața socio-statală: primul exemplu a lovit în sistemul politic; al doilea exemplu - în sistemul jurisdicțional general; al treilea exemplu a lovit în Curtea Constituțională ca și-exponent principal al justiției constituționale⁸.

Metoda alternativă de formare a Curții Constituționale – premisă fundamentală a evoluției justiției constituționale naționale

În virtutea celor expuse anterior, atest prezența necesității stringente de a începe reforma Curții Constituționale cu modificarea radicală a metodologiei de numire și investire a judecătorilor Curții Constituționale. Este timpul să renunțăm la sistemul investirii judecătorilor pe criterii politice și respectiv să eliminăm total interferența politicului în procesul de formare a Curții Constituționale. Mai mult decât atât, consider că sistemul de selecție politic, urmează a fi substituit cu sistemul de selecție profesionist, adică judecătoria Curții Constituționale urmează să fie aleși de către o comisie formată din reprezentanții a trei mari piloni, fapt ilustrat în următoarea schemă (fig. 2):

⁸ *Codul Jurisdicției Constituționale* din 16.06.1995. // În: ”Monitorul Oficial” Nr.53-54 din 28.09.1995, art.597.

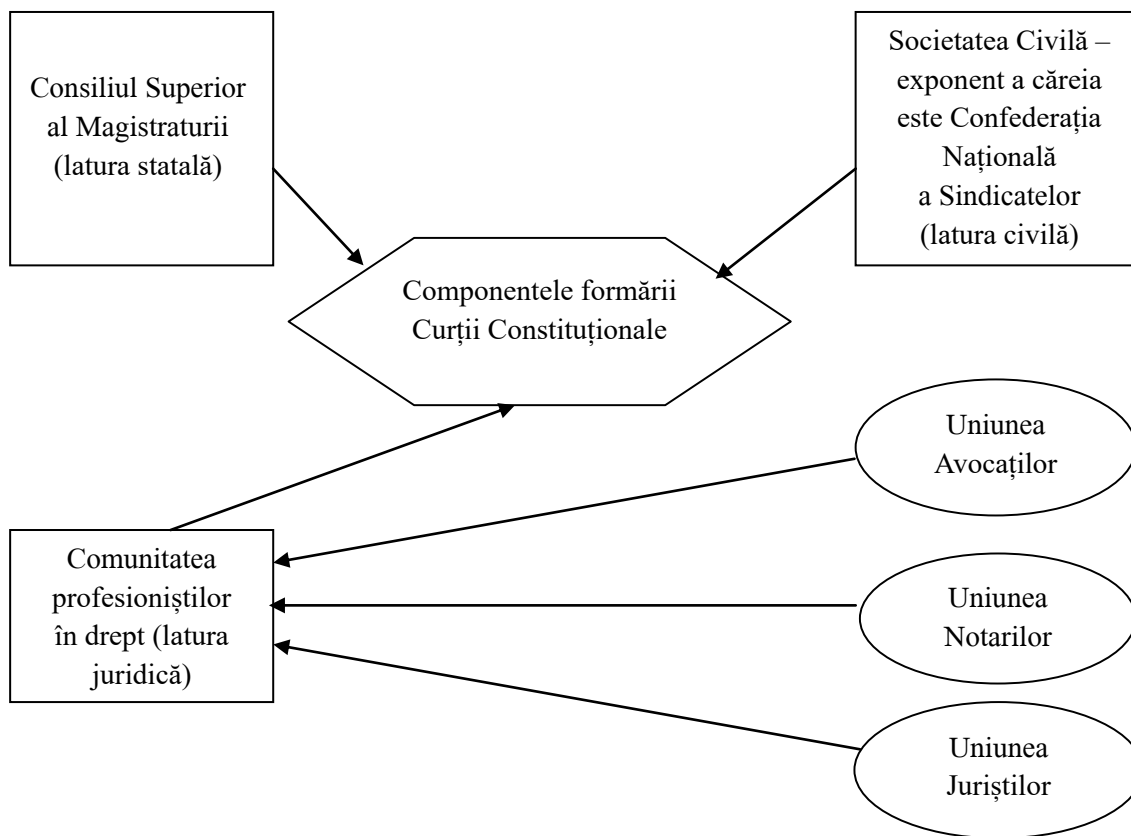

Figura 2. Componentele formării Curții Constituționale

Sursa: Schema este elaborată de către autor.

După cum reiese din Figura 2, singura formă de înlăturare a influenței politice asupra Curții Constituționale este de a exclude total factorul politic din procesul de formare a instituției justiției constituționale. Doar în circumstanțele în care vom avea o curte formată de societatea juridică profesionistă, vom putea vorbi despre o justiție constituțională națională veritabilă. Dar în contextul în care Curtea Constituțională adoptă Hotărâri vădit contrare Legii Supreme, lovește prin Hotărârile respective în politica, cultura, justiția,

națiunea statului, Republica Moldova nu poate continua pe calea progresului național și este sortită infinitului impas, sau mai rău, regresului. Prin urmare, pentru a evita astfel de status quouri, este imperativ de a înlătura orice influență asupra justiției constituționale naționale (per ansamblu), asupra Curții Constituționale (instituțional vorbind), pentru ca RM să poată continua pe calea progresului constituțional.

O altă problemă majoră care tergiversează procesul de dezvoltare a Justiției Constituționale a RM

este criteriul de selecție a judecătorilor la Curtea Constituțională. Legislația națională este foarte săracă cu referire la acest aspect și reglementează raportul în cauză doar printr-o singură prevedere constituțională: articolul 138 din Constituție, mai concret, "Condițiile pentru numire" a judecătorilor la Curtea Constituțională care stipulează faptul că: "Judecătorii Curții Constituționale trebuie să aibă o pregătire juridică superioară, o înaltă competență profesională și o vechime de cel puțin 15 ani în activitatea juridică, în învățământul juridic sau în activitatea științifică." Este extrem de vagă această prevedere, mai ales în raport cu permanentele tentative de a supune Curtea Constituțională controlului politic. Astfel, considerăm că nu este suficient de a poseda 15 ani vechime de activitate în domeniul juridic, învățământul juridic, activitatea științifică juridică, ci este necesar de aplicat și criteriul integrității morale a candidatului la funcția de judecător al Curții Constituționale.

Termenul de integritate morală presupune o valență destul de largă, de aceea vom concretiza microcriteriile ce se conțin în acest criteriu mare.

Primul element constitutiv este sinceritatea, cât de banal nu ar fi. Nu poate fi admis în calitate de judecător persoane ce au comis falsuri la nivel public, indiferent de caracterul informației ce a fost distorsionată. Dacă persoana nu este sinceră în raporturile cu statul, cu atât mai mult în raporturile cu cetățenii, ea fiziologic nu este capabilă să dea dovadă de comportament exemplar și sinceritate exemplară în funcția de judecător al Curții Constituționale. Altfel spus, accesarea în funcția de membru al Curții Constituționale presupune nu o lărgire de drepturi, precum este formată percepția socială, ci o lărgire considerabilă a responsabilităților și respectiv a răspunderii pentru neglijarea acestor responsabilități. Respectiv, nu poate accede în funcție persoana care nu este gata să-și unească destinul cu cel al țării, nu este gata să dea doadă de patriotism suprem, și caută să își satisfacă interesele personale în detrimentul celor statale. Cu părere de rău, experiența

națională demonstrează că axioma respectivă rămâne încă la nivelul teoretic.

Al doilea element constitutiv este caracterul vieții personale. La prima vedere, ar putea să apară întrebarea: Ce legătură are viața personală cu cea profesională? Răspunsul e că are cea mai strânsă legătură posibilă. În contextul în care candidatul la funcția de judecător constituțional este căsătorit, are casă proprie, automobil propriu, nu a fost surprins în relații ce i-ar afecta reputația, atunci șansele ca acesta să urmărească alte scopuri decât cele statale (precum ar fi îmbogățirea) sunt mult mai mici. Adițional, menționăm faptul că la Curtea Constituțională nu poate fi tolerat "carierismul". Persoana care accede în funcție trebuie deja să fie împlinită atât din punct de vedere material, cât și spiritual, astfel încât preocuparea sa principală să fie justiția constituțională. Status quo-ul judecătorului Curții Constituționale presupune depășirea propriului egou și intrarea în cea mai înaltă slujbă patriotică - menținerea echilibrului constituțional în stat.

Al treilea element constitutiv este sistemul de valori în baza căruia activează candidatul la funcția de judecător constituțional. Nu pot fi admiși în funcția de judecători persoane care promovează idei antistataliste, persoane care consideră Republica Moldova stat eșuat, persoane cărora nu le pasă de soarta țării. Precum am indicat anterior, funcția de judecător la Curtea Constituțională presupune cel mai înalt grad de patriotism juridic: adică judecătorul urmează să aprecieze un act din perspectiva corespunderii acestuia la normele legii supreme, care prin natura și esența sa apară integritatea, suveranitatea și statalitatea RM.

În esență, acestea sunt cele trei elemente constitutive ale criteriului fundamental de integritate morală. În acest context, art. 138 din Constituție urmează a fi completat cu criteriul moralității înalte, dezvoltat după formula expusă anterior, astfel încât, într-un final, să se excludă accesarea persoanelor cu experiență profesională bogată, dar cu lipsă de integritate morală.

Ultimul aspect determinativ al justiției constituționale care urmează a fi dezbătut în cadrul acestui articol este clauza normelor eterne/ necesitatea instituirii normelor eterne în Constituția RM. Considerăm că aspectul respectiv constituie o necesitate stringentă pentru Republica Moldova, deoarece, în contextul actual, apar tot mai multe persoane ce promovează viziuni antistataliste, care prezintă un pericol direct intern pentru funcționarea și perpetuarea în timp a statului.

Statul Republica Moldova, în formatul în care el există astăzi, nu este altceva decât moștenirea universală supremă pe care națiunea noastră a primit-o de la predecesori. Respectiv, în raport cu această idee, normele constituționale cu referire la statalitate, independență, suveranitate, neutralitate, integritate teritorială, capitală, limbă oficială urmează să obțină statut etern, respectiv mecanismul constituțional ce dă posibilitatea modificării lor să fie eliminat.

Normele eterne nu reprezintă o invenție nouă, ele demult se aplică cu succes în alte state ale lumii. Un exemplu elocvent în acest sens ar fi Constituția Republicii Cehe⁹.

Totodată, clauza normelor eterne nu este altceva decât acel mecanism de autoprotecție a Constituției care nu necesită implicarea unui organ statal. Cu alte cuvinte, statutul juridic al Statului și Constituției din start este apărut prin eliminarea mecanismului de modificare a setului de norme fundamentale anterior menționate, fapt ce va impune dezvoltarea calitativă a justiției constituționale naționale și de facto va limita ingerințele abuzive a Curții Constituționale în textul Constituției. Respectiv, nici o Hotărâre a Curții Constituționale, cu atât mai mult decizia unui referendum sau lege constituțională adoptată de către Parlament nu poate atenta asupra cadrului normativ constituțional statalist.

⁹ *Constituția Republicii Cehe*, adoptată la 16 decembrie 1992, documentul poate fi accesat la adresa: "https://constitutii.files.wordpress.com/2013/02/cehia.pdf". Data ultimei accesări : 03.06.2020.

Eternizarea normelor stataliste menționate anterior vor garanta existența, dezvoltarea și perpetuarea în timp a statului Republica Moldova. Iar dezvoltarea Republicii Moldova impune evoluția justiției constituționale.

Concluzii

În concluzie, în urma studiului realizat, conchidem faptul că justiția constituțională este un domeniu mult mai larg decât pare la prima vedere. Ea depășește cu mult jurisdicția constituțională ca și categorie juridică și din punct de vedere istoric a apărut cu mult timp înainte de ultima. Totodată, merită de menționat faptul că justiția constituțională, spre deosebire de jurisdicție, are efect direct asupra vieții statale, deoarece cuprinde mai multe domenii, printre care cel politic, juridic, instituțional, social ș.a.

Nu întâmplător articolul a fost numit "Justiția constituțională – indicator suprem al progresului național". Aceasta deoarece anume justiția și nu jurisdicția are impact direct asupra statului și acțiunilor acesta. Respectiv, dacă justiția constituțională are impact direct asupra statului, prin urmare ea influențează în mod indisolubil progresul național, adică îl stimulează sau îl blochează. Deja ține de capacitățile profesional-morale ale judecătorilor constituționali de a elabora Hotărârile astfel, încât să fie protejat echilibrul constituțional și stimulată dezvoltarea constituțională a Republicii Moldova.

În urma studiului efectuat, putem evidenția trei mari concluzii care sunt, în esență, formula progresului justiției naționale constituționale, în opinia autorului:

1. Schimbarea metodologiei numirii judecătorilor Curții Constituționale, prin înlăturarea totală a factorului politic și substituirea acestuia cu factorul comunității profesioniștilor în drept.

2. Completarea criteriilor de selecție a judecătorilor Curții Constituționale cu aspectul integrității morale.

3. Instituirea caracterului etern pentru normele constituționale referitoare la statalitatea Republicii Moldova, care vor asigura mecanismul de autoprotecție a Constituției, astfel revenindu-se la caracterul național al justiției constituționale. Precum se menționează în Preambulul Constituției RM, ”Avînd în vedere continuitatea statalității poporului moldovenesc în contextul istoric și etnic al devenirii lui ca națiune”, Constituția RM este expresia juridică a poporului moldovenesc transformat în națiune. Drept consecință, justiția constituțională în RM își are originea în gândirea juridică națională.

Forma juridică a acestor trei concluzii se regăsește în proiectul de modificare a Legii Supreme, propus de către autor la finele prezentului articol (Anexa 1).

Rezultatele obținute în urma studiului realizat urmează a fi utilizate în viitoarele proiecte de modificare a Constituției și urmează a fi incluse în cadrul normativ constituțional, pentru a forța procesul de dezvoltare a justiției constituționale naționale, scoaterea Curții Constituționale de sub influență politică și promovarea persoanelor competente și echilibrate în funcția de judecător la Curtea Constituțională.

În opinia autorului, propunerile care au fost prezentate în acest articol reprezintă o mică revoluție juridică, deoarece din anul adoptării Constituției RM (1994), nu au mai avut loc modificări substanțiale în ceea ce privește metodologia și criteriile de selecție a judecătorilor la Curtea Constituțională. Cu referire la clauza eternității, nu a existat niciodată un astfel de termen juridic în legislația națională. Prin urmare, propunerile expuse anterior sunt inovative și urmează să dezvolte substanțial legislația și justiția constituțională națională.

Statul și societatea se află într-un proces etern de schimbare, respectiv legislația constituțională

urmează a fi modificată și modernizată, astfel încât ea să corespundă noilor provocări care stau în fața statului și în fața națiunii. Precum este menționat în motto-ul articolului, agricultorul ”*corectează defectele plantei și îi sporește calitățile bune*”. Transpunând teza respectivă asupra temei articolului, rezultă că este de datoria noastră, a constituționaliștilor din Grupul de Inițiativă pentru Reforma Constituțională, de a depista deficiențele Constituției, de a le înlătura și de a perfecționa Legea Supremă, astfel încât ea să favorizeze propulsarea Republicii Moldova spre un viitor național progresist.

Bibliografie

1. CHE GUEVARA, Ernesto. Jurnalul Revoluției Cubaneze. București, Editura Polirom, 2010.
2. IURAȘCU, Mihai. Probleme ale societății umane. Volumul 1. Chișinău, Editura Cartdidact, 2010.
3. KELSEN, H. La garantie juridictionnelle de la Constitution. // În: ”Revue de Droit publique”, Paris, 1928.
4. ANDREESCU, M. Justiția constituțională. Evoluție și perspective. <https://poruncaibirii.agaton.ro/articol/2255/justi%C5%A3ia-constitu%C5%A3ional%C4%83-evolu%C5%A3ie-%C5%9Fi-perspective>.
5. ENGELS, F. Originea familiei, a proprietății private și a statului. Capitolul VII. <https://www.marxists.org/romana/m-e/1884/orig/index.htm>.
6. ХОМЕНКО, Е.А. Логика. Учебное пособие. – Москва: Военное издательство Министерства обороны СССР, 1971.
7. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994. // În: Monitorul Oficial, Nr.1, din 12.08.1994.
8. Codul Jurisdicției Constituționale din 16.06.1995. // În: Monitorul Oficial, Nr.53-54, din 28.09.1995.
9. Constituția Republicii Cehe, adoptată la 16 decembrie 1992. <https://constitutii.files.wordpress.com/2013/02/cehia.pdf>

PROIECT¹⁰

LEGE
pentru modificarea Constituției Republicii Moldova

Parlamentul adoptă prezenta lege constituțională:

Articolul 134 alineat 3 se expune în următoarea redacție:

Articolul 134 Statutul:

(3) Curtea Constituțională garantează supremația Constituției, asigură realizarea principiului separării puterii de stat în putere legislativă, putere executivă și putere judecătorească, **asigură colaborarea acestora și garantează responsabilitatea statului față de cetățean și a cetățeanului față de stat.**

Articolul 136 alineat 2 se expune în următoarea redacție:

Articolul 136 Structura:

(2) Doi judecători sunt numiți de către Consiliul Superior al Magistraturii, un judecător este numit de către Confederația Națională a Sindicatelor, trei judecători sunt numiți de către Comunitatea Profesionistilor în Drept, după cum urmează: câte un judecător din partea Uniunii Avocaților, Uniunii Notarilor și Uniunii Juriștilor.

Articolul 138 se expune în următoarea redacție:

Articolul 138 Condițiile pentru numire:

Judecătorii Curții Constituționale trebuie să aibă o pregătire juridică superioară, o înaltă competență profesională, **să dispună de integritate morală, să aibă un profil psihologico-social pozitiv** și o vechime de cel puțin 15 ani în activitatea juridică, în învățământul juridic sau în activitatea științifică.

Articolul 142 alineat 1 se expune în următoarea redacție:

Articolul 142 Limitele revizuirii

(1) Dispozițiile privind caracterul suveran, independent și unitar al statului, precum și cele referitoare la neutralitatea permanentă a statului, **nu pot fi supuse revizuirii.**

¹⁰ Autorul Proiectului: Mihai Gafton, avocat stagiar, magistrul în drept.